

РОЗВИТОК ПРОДУКТИВНИХ СИЛ І РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА

DOI: <https://doi.org/10.35774/econa2023.01.089>

JEL classification: G18, G32

UDC: 338.1:338.2:332.1.337

Ірина АНДРУШКІВ

кандидат економічних наук,
доцент кафедри адміністративного і фінансового менеджменту,
Інститут адміністрування та післядипломної освіти,
Національний університет «Львівська політехніка», Україна
Науковий співробітник сектору транскордонного співробітництва,
ДУ «Інститут регіональних досліджень» імені М. І. Долішнього НАН України, Україна
E-mail: iraan@ukr.net
ORCID ID: 0000-0002-4237-9931
Researcher ID: GNH-1619-2022

Уляна РАТИЧ

аспірант,
кафедра адміністративного і фінансового менеджменту,
Національний університет «Львівська політехніка», Україна
E-mail: translationlviv@gmail.com
ORCID ID: 0000-0003-2646-6581
Researcher ID: GNP-2200-2022

ІНФОРМАЦІЙНО-ОРГАНІЗАЦІЙНІ ЗАХОДИ ЩОДО ПІДТРИМКИ ТА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФУНКЦІОНУВАННЯ РЕЛОКОВАНОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ ТА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ В ПЕРІОД ВОЄННОГО ТА ПОСТВОЄННОГО СТАНУ ЯК ПРІОРИТЕТНОГО НАПРЯМКУ РЕАЛІЗАЦІЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ

АНОТАЦІЯ

У статті досліджено проблематику функціонування релокованих бізнесів, які розраховують на підтримку для відновлення, перезапуску та забезпечення фінансової стабільності навіть в умовах війни, залучення іноземних інвесторів незважаючи на всю складність ситуації, та забезпечення вітчизняного бізнесу інвестиційними ресурсами. Зазначено, що не до кінця дослідженими лишається питання щодо залучення іноземних інвесторів навіть в умовах війни, потреби прийняття нестандартних рішень, які стосуються підтримки та забезпечення функціонування релокованого бізнесу в Україні, який розраховує на підтримку для відновлення, перезапуску та забезпечення фінансової стабільності. Недостатнє висвітлення окреслених питань визначає актуальність обраної теми дослідження.

Підкреслено факт, що для збереження діяльності і забезпечення умов розвитку тих суб'єктів бізнесу, які опинилися в гарячих зонах, де ведуться активні бойові дії, гостро постала проблема забезпечення релокації в безпечні регіони України або ж за кордон. Від держави в процесі релокації пріоритет на фінансово-організаційну підтримку мали стратегічні підприємства та компанії, які виробляють товари першої необхідності, а також ті

© Ірина Андрушків, Уляна Ратич, 2023

Отримано: 24.02.2023 р.

Рекомендовано до друку: 11.03.2023 р.

Опубліковано: 29.03.2023 р.

Ця стаття розповсюджується на умовах ліцензії Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0, яка дозволяє необмежене повторне використання, розповсюдження та відтворення на будь-якому носії, за умови правильного цитування оригінальної роботи.

Як цитувати:

Андрушків І., Ратич У. Інформаційно-організаційні заходи щодо підтримки та забезпечення функціонування релокованого бізнесу в Україні та забезпечення інноваційного розвитку підприємств України в період воєнного та поствоєнного стану як пріоритетного напрямку реалізації економічної політики. *Економічний аналіз*. 2023. Том 33. № 1. С. 89-95. DOI: <https://doi.org/10.35774/econa2023.01.089>

підприємства, які могли самостійно забезпечити демонтаж і перевезення своїх потужностей до найближчої станції АТ «Укрзалізниця».

Наголошено, що основним економічним хабом для релокованого бізнесу стали області Карпатського регіону України, оскільки вони мають вищий порівняно з іншими регіонами рівень економічної безпеки у воєнний період, високий експортний потенціал, можливості для відновлення і збільшення обсягів зовнішньої торгівлі з країнами-членами ЄС.

Зазначено, що навіть у умовах війни держава намагається залучити іноземних інвесторів, які мають можливість заходити на український фінансовий ринок та купувати цінні папери за спрощеною процедурою, а Міністерство фінансів започаткувало аукціон з продажу військових облігацій з метою забезпечення оборонних та соціальних потреб в умовах воєнного стану.

Зроблено висновок, що ефективна релокація підприємств у сучасних умовах війни є важливим стратегічним пріоритетом як у напрямку збереження економічного потенціалу нашої країни, так і в напрямку формування її збалансованого просторового розвитку, інвестиційне забезпечення відіграє ключову роль в інноваційних процесах розвитку українських підприємств і є рушійною силою у стабілізації економіки в цілому.

Ключові слова: релокований бізнес; фінансова стабільність; фінансовий ринок; цінні папери; інноваційний процес; інвестиції; економічний потенціал; підприємство.

Вступ

Функціонування бізнесу в Україні з початком повномасштабної війни потребує нестандартних рішень, особливо це стосується релокованих бізнесів, які розраховують на підтримку для відновлення, перезапуску та забезпечення фінансової стабільності.

Незважаючи на те, що наслідки війни супроводжуються щоденними втратами як виробничого, так і інфраструктурного потенціалу територіальних громад України, руйнуванням виробничих потужностей, прямими та суміжними інвестиційними втратами, скороченням зайнятості населення, уряд досить швидко реагує на проблеми релокованих підприємств та спільно з партнерами працює над вирішенням проблемних питань: пропонує кредитну підтримку та надає інформаційно-консультативну і грантову допомогу.

Що стосується актуальності забезпечення вітчизняного бізнесу інвестиційними ресурсами, то вона значно зростає у повоєнний час, оскільки важливою буде відбудова підприємств критичної інфраструктури, відновлення роботи соціально-економічної сфери та використання новітніх технологій.

Відповідно, обрана тема є вкрай актуальною та характеризується своєю новизною та відсутністю попередніх досліджень за обраним напрямком, особливо в розрізі забезпечення інвестиціями інноваційних процесів розвитку підприємств, яка є майже неактивною у більшості галузей економіки на даному етапі розвитку

економіки, оскільки всі можливі інвестиції спрямовані на розвиток оборонної промисловості країни.

Переоцінити вплив підприємницького сектору на активізацію процесів економічного та інноваційно-технологічного поступу досить важко, відповідно збереження і розвиток бізнес-потенціалу та промислового капіталу, забезпечення інноваційного розвитку підприємств України в період воєнного та поствоєнного стану є пріоритетним напрямом реалізації економічної політики.

Проблематику функціонування релокованих бізнесів, які розраховують на підтримку для відновлення, перезапуску та забезпечення фінансової стабільності навіть в умовах війни, залучення іноземних інвесторів незважаючи на всю складність ситуації, та забезпечення вітчизняного бізнесу інвестиційними ресурсами досліджують багато іменитих вчених, серед яких: Т. Г. Васильців, М. І. Мельник, І. В. Лещух, А. Оленін та ін.

Мета статті

Більшість досліджень у цій сфері мають науковий характер, присвячені невеликій групі проблем. В той самий час, не до кінця дослідженими лишається питання щодо залучення іноземних інвесторів навіть в умовах війни, потреби прийняття нестандартних рішень, які стосуються підтримки та забезпечення функціонування релокованого бізнесу в Україні, який розраховує на підтримку для відновлення, перезапуску та забезпечення фінансової стабільності.

Недостатнє висвітлення окреслених питань визначає актуальність обраної теми дослідження. Дане дослідження присвячене розгляду інформаційно-організаційних заходів щодо підтримки та забезпечення функціонування релокованого бізнесу в Україні на центральному та регіональному рівнях, забезпечення інноваційного розвитку підприємств України в період воєнного та поствоєнного стану як пріоритетного напрямку реалізації економічної політики.

Методологія дослідження

В основу досліджень роботи покладені як загальнонаукові (аналіз, спостереження), так і спеціальні методи пізнання, що використовуються для дослідження інформаційно-організаційних заходів щодо підтримки та забезпечення функціонування релокованого бізнесу в Україні на центральному та регіональному рівнях, забезпечення інноваційного розвитку підприємств України в період воєнного та поствоєнного стану як пріоритетного напрямку реалізації економічної політики.

Виклад основного результату дослідження

Бізнес в Україні в період війни функціонує в умовах цілковитої невизначеності, соціально-економічної непередбачуваності, турбулентності та комплексних безпекових ризиків. Відповідно готовність бізнесу реагувати на надзвичайні події, а органів влади – реалізовувати адаптивні заходи щодо зменшення рівня впливу негативних чинників (як подальшої військової загрози, так і системної кризи та стагнації економіки) при такій ситуації безсумнівно є важливим є питанням.

Для збереження діяльності і забезпечення умов розвитку тих суб'єктів бізнесу, які опинилися в гарячих зонах, де ведуться активні бойові дії, гостро постала проблема забезпечення релокації в безпечні регіони України або ж за кордон.

Від держави в процесі релокації пріоритет на фінансово-організаційну підтримку мали стратегічні підприємства та компанії, які виробляють товари першої необхідності, а також ті підприємства, які могли самостійно забезпечити демонтаж і перевезення своїх

потужностей до найближчої станції АТ «Укрзалізниця».

А АТ «Укрпошта» відповідала за транспортування обладнання до залізничної станції, а також здійснювала оформлення транспортних накладних та інших документів, які дозволяють підприємству компенсувати витрати на транспортування.

Основним економічним хабом для релокованого бізнесу стали області Карпатського регіону України [1, с. 30-24], оскільки вони мають вищий порівняно з іншими регіонами рівень економічної безпеки у воєнний період, високий експортний потенціал, можливості для відновлення і збільшення обсягів зовнішньої торгівлі з країнами-членами ЄС, а також працепрофіцитний регіональний ринок праці, що дозволяє забезпечити робочі місця і здешевити собівартість продукції.

За кількістю релокованих підприємств лідером є Львівська область, оскільки сюди переміщено майже чверть підприємств, де працює понад 3 тис. осіб.

Серед релокованих підприємств, які вже відновили свою діяльність, найбільшу частку становлять компанії гуртової та роздрібною торгівлі, ремонту автотранспортних засобів і мотоциклів (39% загальної кількості), переробної промисловості (33%), інформації та телекомунікацій (6%), професійної, наукової та технічної діяльності (5%).

Варто наголосити на тому, що програма релокації допомагає захистити промислові потужності вітчизняних підприємств всіх форм власності. Також переміщення бізнесу у безпечні регіони створює нові можливості для розвитку економіки та дозволяє підприємствам працювати в умовах війни [3].

За ініціативи уряду здійснено також ряд інформаційно-організаційних заходів щодо підтримки та забезпечення функціонування релокованого бізнесу в Україні на центральному та регіональному рівнях (рис. 1).

Водночас попри заходи щодо підтримки та забезпечення функціонування релокованого бізнесу в Україні [5], релокація підприємств в умовах війни відбувається під впливом і низки загроз, а саме:

- порушення внутрішніх і міжрегіональних економічних зв'язків; (блокування та порушення логістики постачання та / чи збуту); втрати трудового потенціалу через продовження впливу людей з країни;
- відсутності достатньої кількості облаштованих майданчиків для розміщення підприємств;
- ускладненого одночасного переміщення та розселення значної кількості працівників разом із забезпеченням їх базовими соціальними послугами;

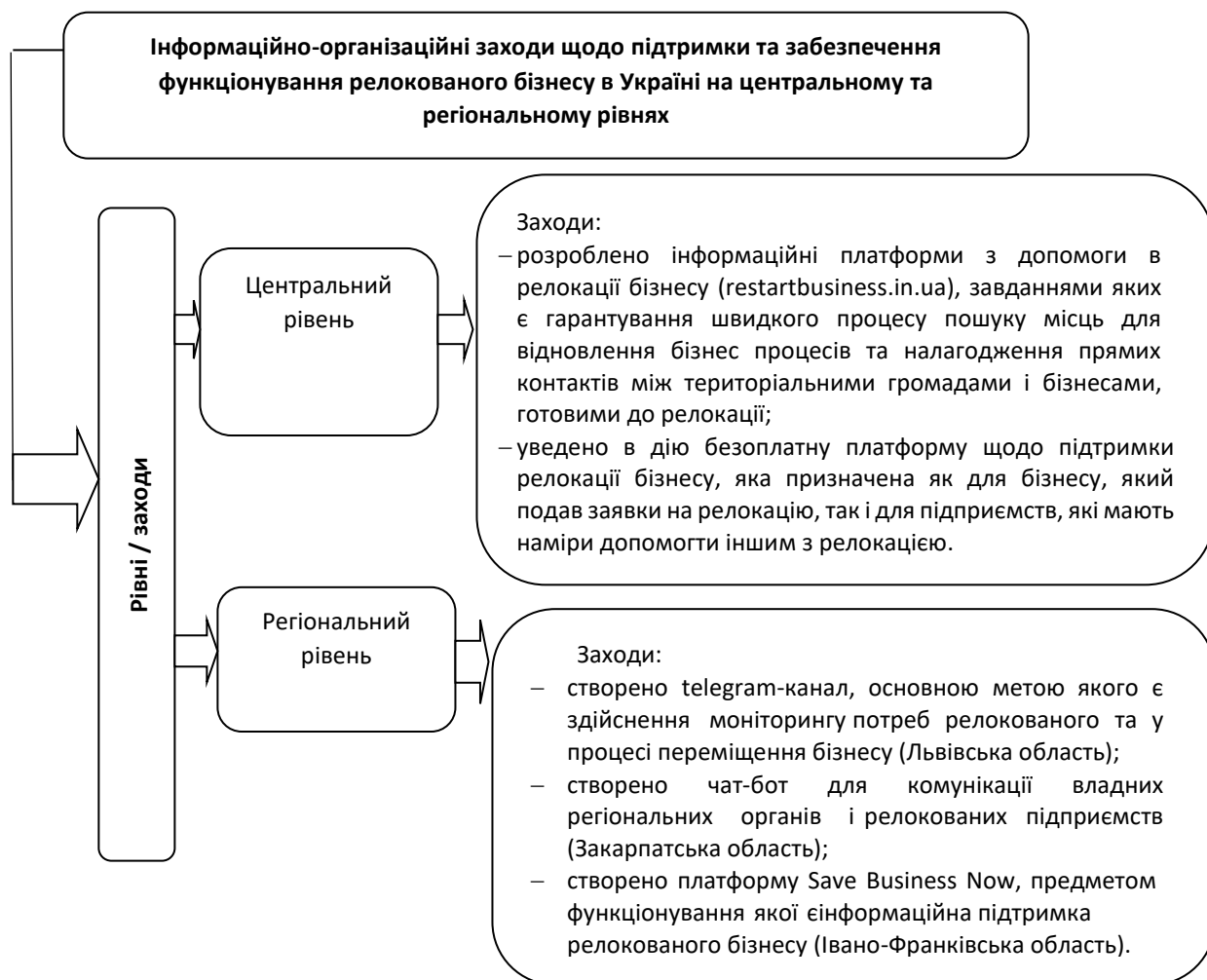

Рис. 1. Інформаційно-організаційні заходи щодо підтримки та забезпечення функціонування релокованого бізнесу в Україні на центральному та регіональному рівнях

Джерело: складено на основі [7; 5; 4].

- відсутності або проблемного підключення до інженерних мереж для забезпечення функціонування підприємств;
- ускладненої логістики та довготривалого перевезення промислового обладнання в місця релокації;
- нестачі кваліфікованих спеціалістів для проведення монтажу / демонтажу складного промислового обладнання (особливо іноземного виробництва).

Також бізнес несе тягар дороговартісних юридично та технічно складних процедур релокації [7].

Що стосується релокації підприємств за кордон, то за даними Міністерства економіки України, від початку війни за кордон мігрувало 5% бізнесу, і ця тенденція продовжується. Переважно переміщуються підприємства креативної індустрії, IT-сфери та легкої промисловості, а виробничі підприємства не є

активними учасниками процесу релокації за кордон, причиною чого являється відсутність спеціальних програм з боку країн-членів ЄС які б сприяли евакуації бізнесу з України, хоча окремі уряди розпочали вживати вже відповідних заходів щодо збільшення виробничих потужностей і можливості ведення бізнесу українськими підприємствами на території країн-членів ЄС, зокрема реалізують програми підтримки промислових підприємств і створення нових робочих місць на окремих територіях.

За кордон релокуються переважно підприємства переробної промисловості (харчової, легкої, хімічної, металообробної, деревообробної) та IT-сфери.

Тенденція для збалансованого просторового розвитку України за оцінками аналітиків Advanter [2] є загрозовою та найбільше негативно релокація бізнесу за кордон позначається на підприємницькому секторі національної економіки, оскільки відбувається вибуття висококваліфікованих фахівців, суб'єктів стратегічних галузей економіки, підприємств з унікальними ресурсами, технологічним потенціалом. Така ситуація в майбутньому призведе до негативних наслідків для національної і регіональної економік, що унеможливить збереження стійкості економічної системи та потенціалу підприємницького сектору.

Через повномасштабне вторгнення росії [9] на територію нашої держави економіка України на сьогоднішній день переживає складні часи. Даний стан є новим і вимагає переходу також на нову інноваційну модель для функціонування економіки як в воєнний, так і в поствоєнний періоди.

Хоча впровадження воєнного стану передбачає роботу економіки переважно в напрямку забезпечення потреб армії, та це не зменшує ролі інвестиційних ресурсів в економічній системі, а у повоєнний час актуальність забезпечення вітчизняного бізнесу інвестиційними ресурсами значно зросте, оскільки відбудова підприємств критичної та відновлення роботи соціально-економічної сфери з використання новітніх технологій буде надзвичайно важливою.

Однак, навіть в умовах війни, незважаючи на всю складність ситуації, Україна все одно намагається залучити іноземних інвесторів, які мають можливість заходити на український фінансовий ринок та купувати цінні папери за спрощеною процедурою, що стало можливим завдяки тому, що Національний банк України разом з Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку стандартизував підходи до обліку прав на цінні папери резидентів і нерезидентів на агрегованих рахунках депозитарних установ і вніс відповідні зміни до нормативних документів, тобто відбувся перехід на агрегований облік цінних паперів нерезидентів замість сегрегованого [8].

Ще одним не менш важливим інструментом, який започаткувало Міністерство фінансів [6] у березні 2022 р. після початку російської повномасштабної війни проти України став аукціон з продажу військових облігацій, які є інвестиційним інструментом підтримки державного бюджету, і який доступний для громадян, бізнесу та іноземних інвесторів.

Висновки

В результаті проведеного дослідження можна зробити висновок, що ефективна релокація підприємств у сучасних умовах війни є важливим стратегічним пріоритетом як у напрямку збереження економічного потенціалу нашої країни, так і в напрямку формування її збалансованого просторового розвитку.

Змогу підтримати підприємницьку активність навіть в умовах війни дає усебічна підтримка урядом підприємницької діяльності та здійснення заходів щодо усунення перешкод для розвитку бізнесу завдяки змінам як у податковій сфері, надання фінансової допомоги та і дальшій дерегуляції розширення кредитних, грантових державних програм.

Зазначено, що навіть умовах війни держава намагається залучити іноземних інвесторів, які мають можливість заходити на український фінансовий ринок та купувати цінні папери за спрощеною процедурою, а Міністерство фінансів започаткувало аукціон з продажу військових облігацій з метою забезпечення оборонних та соціальних потреб в умовах воєнного стану.

Отже, можна з впевненістю зазначити, що інвестиційне забезпечення відіграє ключову роль в інноваційних процесах розвитку

українських підприємств і є рушійною силою у стабілізації економіки в цілому.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Васильців Т. Г. Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. *Економіка та управління національним господарством*. 2022. Випуск 2 (154). С. 3-24.
2. Дослідження українського бізнесу під час військових дій. Advanter Group: сайт. 2022. URL: https://advanter.ua/?fbclid=IwAR11S9iDa_XaSvMjdNp90ENkTtl7vRpt86fAJJ0pN0o-ZtsY0dGkNdUiHck.
3. Економіка й аналітика України. Видавничий дім «МЕДІА-ДК». URL: <https://biz.nv.ua/economics.html>.
4. Мельник М. І., Лещух І. В. Особливості, проблеми та стимули релокації національного виробництва в умовах війни. *Регіональна економіка* 2022, №2. С. 93-99.
5. Лібанова Е. М. Про оцінювання масштабів і наслідків вимушених зовнішніх міграцій населення України: Стенограма доповіді на засіданні Президії НАН України 23 березня 2022 року. *Вісник Національної академії наук України*. 2022. № 5. С. 17-23. <https://doi.org/10.15407/vsn2022.05.017>.
6. Майже 700 підприємств перемістились у безпечні регіони в рамках Програми релокації. Міністерство економіки України: сайт. 10.06.2022. URL: <https://me.gov.ua/News/Detail?lang=uk-UA&id=36922bf4-9d07-4cea-8ab1-7d769728b3d0&title=Maizhe700>.
7. Оленін А. Економіка їде на Захід: як рятується українській бізнес від війни. LB.UA URL: https://lb.ua/economics/2022/05/11/516454_ekonomika_ide_zahid_yak_ryatuietsya.h.
8. REACTOR.UA. Платформа відкритих інновацій. URL: <https://mind.ua/publications/20241254-it-industriya-pid-chas-vijni-v-roosh-ta-reface-vvazhayut-shcho-pislya-peremogi-ukrayina-otrimae-velicheznij>.
9. Тарасовський Ю. Як підприємці працюють в умовах війни. Forbes.ua: сайт. 25.03.2022. URL: <https://forbes.ua/news/maliy-ta-seredniy-biznes-zamisyats-vtrativ-cherez-viynu-80-mlrd-yaki-problemi-ta-ochikuvannya-pidpriemstv-25032022-5015>.

REFERENCES

1. Vasylytsiv, T. G. (2022). Socio-economic problems of the modern period of Ukraine. *Economy and Management of the National Economy*, 2 (154), 3-24.
2. Study of Ukrainian business during military operations. (2022). *Advanter Group*: website. Retrieved from: https://advanter.ua/?fbclid=IwAR11S9iDa_XaSvMjdNp90ENkTtl7vRpt86fAJJ0pN0o-ZtsY0dGkNdUiHck.
3. Economics and analytics of Ukraine. (2022). *MEDIA-DK Publishing House*. Retrieved from: <https://biz.nv.ua/economics.html>.
4. Melnyk, M. I., and Leschuh, I. V. (2022). Peculiarities, problems and incentives of the relocation of national production in conditions of war. *Regional Economy*, 2022, No. 2. С. 93-99.
5. Libanova, E. M. (2022). On assessing the scope and consequences of forced external migration of the population of Ukraine: Transcript of the report at the meeting of the Presidium of the National Academy of Sciences of Ukraine on March 23, 2022. *Bulletin of the National Academy of Sciences of Ukraine*, 5, 17-23. <https://doi.org/10.15407/vsn2022.05.017>.
6. Almost 700 enterprises moved to safe regions as part of the Relocation Program. Ministry of Economy of Ukraine: website. 10.06.2022. Retrieved from: <https://me.gov.ua/News/Detail?lang=uk-UA&id=36922bf4-9d07-4cea-8ab1-7d769728b3d0&title=Maizhe700>.
7. Olenin, A. (n.d.). The economy is going West: how Ukrainian business is saved from the war. LB.UA Retrieved from: https://lb.ua/economics/2022/05/11/516454_ekonomika_ide_zahid_yak_ryatuietsya.h.
8. REACTOR.UA. (n.d.). Open innovation platform. Retrieved from: <https://mind.ua/publications/20241254-it-industriya-pid-chas-vijni-v-roosh-ta-reface-vvazhayut-shcho-pislya-peremogi-ukrayina-otrimae-velicheznij>.
9. Tarasovsky, Yu. (2022). How entrepreneurs work in war conditions. Forbes.ua: website. 03/25/2022. Retrieved from: <https://forbes.ua/news/maliy-ta-seredniy-biznes-zamisyats-vtrativ-cherez-viynu-80-mlrd-yaki-problemi-ta-ochikuvannya-pidpriemstv-25032022-5015>.

Iryna Andrushkiv, Associate Professor, Lecturer, Department of Administrative and Financial management, Institute of Administration and Postgraduate Education, Lviv Polytechnic National University, Researcher of the cross-border cooperation sector, State University "Institute of Regional Studies" named after E. Dolishnyy National Academy of Sciences of Ukraine, Ukraine

Uliana Ratuch, PhD Student, Department of Administrative and Financial management, Institute of Administration and Postgraduate Education, Lviv Polytechnic National University, Ukraine

INFORMATIONAL AND ORGANIZATIONAL MEASURES REGARDING THE SUPPORT AND ENSURING THE FUNCTIONING OF RELOCATED BUSINESSES IN UKRAINE AND ENSURING OF UKRAINIAN ENTERPRISES INNOVATIVE DEVELOPMENT DURING THE PERIOD OF WAR AND POST-MARTIAL STATE AS PRIORITY DIRECTION OF ECONOMIC POLICY IMPLEMENTATION

Abstract

The article examines the problem of relocated businesses functioning that rely on support for recovery, relaunch and ensuring the financial stability even in conditions of war, attracting of foreign investors despite all the complexity of the situation and provision of domestic business with investment resources. It is noted that the issues of attracting foreign investors even in war conditions, the need to make non-standard decisions, which relate to the support and ensuring the functioning of the relocated business in Ukraine, which is counting on support to recovery, relaunch and ensuring the financial stability remain not fully explored. Insufficient coverage of the outlined questions determines the relevance of the chosen research topic.

The fact that in order to preserve the activity and ensure the conditions for the development of those business subjects who found themselves in hot zones where active hostilities are taking place, the problem of ensuring relocation to safe regions of Ukraine or abroad has become acute. In the process of relocation the priority for financial and organizational support from the state was given to strategic enterprises and companies that produce essential goods, as well as those enterprises that could independently ensure the dismantling and transportation of their facilities to the nearest "Ukrzaliznytsia" JSC station.

It was emphasized that the regions of the Carpathian region of Ukraine have become the main economic hub for relocated businesses, as they have a higher level of economic security in the wartime period compared to other regions, high export potential, opportunities to restore and increase the volume of foreign trade with EU member states.

It is noted that even in the conditions of war the state tries to attract foreign investors who have the opportunity to enter the Ukrainian financial market and buy securities under a simplified procedure, and the Ministry of Finance launched an auction for the sale of military bonds in order to ensure defense and social needs in conditions of martial law.

It was concluded that effective relocation of enterprises in modern conditions of war is an important strategic priority both in the direction of preserving the economic potential of our country and in the direction of the formation of its balanced spatial development, investment support plays a key role in the innovative processes of the development of Ukrainian enterprises and is a driving force in the stabilization of the economy as a whole.

Keywords: relocated businesses; financial stability; financial market; securities; innovation process; investment; economic potential; enterprise.

Cite as: Andrushkiv, I., & Ratuch, U. (2023). Informational and organizational measures regarding the support and ensuring the functioning of relocated businesses in Ukraine and ensuring of ukrainian enterprises innovative development during the period of war and post-martial state as priority direction of economic policy implementation. *Economic analysis*, 33 (1), 89-95. DOI: <https://doi.org/10.35774/econa2023.01.089>